

Радзівіл Тетяна Анатоліївна

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

(Умань, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ В УМОВАХ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті досліджено проблему підготовки фахівців вищої школи. Автор висвітлює організаційні форми роботи у процесі підготовки інструменталістів в умовах вищої мистецько-педагогічної освіти, розкриває сутність індивідуальних практичних занять з фаху і колективних занять з ансамблю та оркестрового класу.*

***Ключові слова:** організаційні форми роботи, індивідуальні практичні заняття з фаху, індивідуальний підхід, колективні заняття, оркестровий клас.*

Радзивил Татьяна Анатольевна

Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины

(Умань, Украина)

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ФОРМЫ РАБОТЫ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ ИНСТРУМЕНТАЛИСТОВ В УСЛОВИЯХ ВЫСШЕГО ХУДОЖЕСТВЕННО- ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

***Аннотация.** В статье исследована проблема подготовки специалистов высшей школы. Автор раскрывает организационные формы работы в процессе подготовки инструменталистов в условиях высшего художественно-педагогического образования, раскрывает сущность индивидуальных практических занятий по специальности и коллективных занятий по ансамблю и оркестровому классу.*

***Ключевые слова:** организационные формы работы, индивидуальные практические занятия по специальности, индивидуальный подход, коллективные занятия, оркестровый класс.*

Radzivil Tetiana

Uman state pedagogical University named after Pavlo Tychyna

(Uman, Ukraine)

ORGANIZATIONAL FORMS OF WORK ARE IN THE PROCESS OF PREPARATION OF INSTRUMENTALISTS IN THE CONDITIONS OF HIGHER ARTISTIC-PEDAGOGICAL EDUCATION

***Abstract.** The problem of preparation of specialists of higher school is investigational in the article. An author lights up the organizational forms of work in the process of preparation of instrumentalists in the conditions of higher artistic-pedagogical education, exposes essence of individual practical employments after a profession and collective employments after an ensemble and orchestral class.*

***Keywords:** organizational forms of work, individual practical employments after a profession, individual approach, collective employments, orchestral class.*

Українське суспільство постійно розвивається, тож для його успішного функціонування всі його сфери (економічна, соціальна, політична, духовна) повсякчас потребують розвитку, оновлення та удосконалення.

Система освіти, як вагомий компонент духовної сфери, не є винятком. Тому науковці все частіше привертають увагу до проблем підготовки спеціалістів. О. Абдулліна, А. Алексюк, С. Архангельський, І. Бартенєва, І. Богданова, І. Бужина, А. Ващенко, В. Галузинський, Р. Гуревич, Н. Дідусь, Г. Дмитренко, М. Дмитрієва, З. Курлянд, І. Левіна, А. Ліненко, М. Ломонова, М. Нікандров, В. Орищенко, Т. Осипова, І. Рейнгард, Л. Ричкова, А. Семенова, Л. Сивенко, Р. Хмелюк, О. Цокур, Г. Яворська, Ф. Янушкевич та інші присвятили свої дослідження проблемам вищої школи.

Підготовка інструменталістів в умовах вищої мистецько-педагогічної освіти наразі теж є актуальною.

Організаційні форми навчання інструменталістів з фахових дисциплін у вищих мистецько-педагогічних навчальних закладах (класифікація за кількістю студентів) поділяють на індивідуальні (фах) та колективні (інструментальний ансамбль, фортеп'яний ансамбль, камерний ансамбль, оркестр), що мають власну структуру та принципи, за якими упорядковані структурні компоненти.

Основна обов'язкова форма навчання інструменталістів у вищій школі – індивідуальні практичні заняття з фаху, призначені для формування і

вдосконалення виконавської майстерності та відіграють головну роль у підготовці артистів-солістів-інструменталістів.

Індивідуальні практичні заняття з фаху у ВНЗ сприяють розширенню й уточненню теоретичних знань, розвитку виконавської майстерності (музичного мислення і виконавської техніки), виробленню професійних навичок і компетентностей, розвитку наукового мислення.

У процесі підготовки до індивідуальних практичних занять з фаху інструменталісти опрацьовують нотну, енциклопедичну, навчальну, методичну і наукову літературу, вчаться застосовувати отримані теоретичні знання на практиці.

Індивідуальним практичним заняттям з фаху притаманні:

- систематизація; конкретизація; поглиблення теоретичних знань; удосконалення виконавських умінь і навичок, набутих інструменталістами у процесі самостійної роботи;

- розвиток навичок, розширення комплексу методів самостійної роботи інструменталістів;

- заохочення до наукової діяльності у сфері інструментального виконавства;

- контроль якості виконання самостійної роботи інструменталістів з вивчення інструктивного матеріалу та музичних творів.

Фундаментальним принципом індивідуальних практичних занять з фаху є індивідуальний підхід до кожного студента-інструменталіста, що здатний забезпечити високий рівень підготовки майбутніх фахівців.

Принцип індивідуального підходу в навчально-виховному процесі підготовки інструменталістів передбачає:

- 1) постійне вивчення викладачем фаху індивідуальних особливостей темпераменту, рис характеру, поглядів, смаків своїх студентів-інструменталістів. За умови стовідсоткової довіри студента педагогу, творча співпраця викладача і студента досягне високих результатів і обрана професія

стане улюбленою, а сам інструменталіст в майбутньому досягне високого професійного рівня;

2) уміння діагностувати і знати реальний рівень сформованості образу мислення, ставлення до життя та праці, спрямованості кожної особистості. Вказане вміння допоможе педагогу визначити перспективи особистісно-художнього розвитку кожного студента-інструменталіста, що є запорукою досягнення максимальної ефективності в навчально-виховному процесі. Викладач, що прагне до розкриття особистості студента в мистецтві та найповнішого розвитку його здібностей та обдарувань, не може нехтувати питаннями з'ясування особистісних якостей, притаманних студенту. Як вважає Г. Падалка, не знаючи і не цікавлячись реальним станом особливостей пам'яті, мислення, уяви, емоційно-вольових характеристик студента, розвитку його художнього сприймання, художніх здібностей, особливостей естетичних переваг тощо, педагог ризикує обрати невірний шлях, нашттовхнутись на непередбачувані бар'єри в досягненні педагогічної мети. У такому разі навчально-виховний процес не буде максимально ефективним [1, с. 75];

3) залучення кожного студента-інструменталіста до посильних для нього завдань, систематично ускладнюючи їх. Завдання мають бути доступними, послідовними і розвиваючими. Однак, ускладнюючи вимоги, потрібно зважати на потенціал можливостей тих, для кого вони адресовані. Адже непосильні завдання можуть призвести до втрати віри в свої сили та розчарування в обраній професії, або, взагалі, налаштувати інструменталіста на поверхневе виконання завдань (вивчення інструктивного матеріалу та музичних творів), що недопустимо у процесі підготовці фахівців. Художньо-психологічна підтримка викладача в цей час забезпечить студентам комфортні умови навчання;

4) своєчасне виявлення й усунення причин, які не дозволять студенту-інструменталісту досягти мети. Досвідчений педагог уміло оптимізує процес навчання. Безумовно, це допоможе при мінімальних затратах часу педагога і студентів забезпечити досягнення таких результатів, що максимально можливі в таких умовах. Здійснення оптимального варіанта навчання передбачає такі

етапи у діяльності педагога: чітке формулювання завдань навчання, конкретизацію змісту навчання, найкраще поєднання форм і найраціональніше поєднання методів навчання, складання оптимального плану навчання. Якщо студент-інструменталіст після кожного заняття буде бачити конкретний результат своєї кропіткої праці, то це стане для нього безперечним стимулом для оволодіння обраною професією, а також свідомо і підсвідомо додасть віри у власні сили, особисту значимість, зробить його більш наполегливим і активним у навчанні, здатним приймати важливі рішення;

5) максимальне використання власної активності студентів-інструменталістів. Активність особистості – це здатність до цілеспрямованого перетворення дійсності. Вона виявляється у наполегливості, послідовності у відстоюванні своїх поглядів і дій, енергійності, ініціативності тощо. Це позитивна і потрібна якість особистості, яка передбачає відповідальність за свої обов'язки, вимогливе ставлення до себе та інших і творчий підхід до діяльності. Активні студенти-інструменталісти не тільки наполегливо працюють над собою, а й спонукають інших студентів-інструменталістів до ініціативності, працелюбності у досягненні мети. Педагог ні в якому разі не повинен гальмувати власну активність та ініціативу студентів, а, навпаки, всіляко заохочувати і підтримувати її, тому що активні студенти в ролі лідерів можуть повести за собою інших, більш інертних студентів, що значно покращить підготовку кваліфікованих кадрів;

б) підготовку кожного студента-інструменталіста до самонавчання та самовиховання. Навчальний заклад будь-якого рівня дає студенту тільки основу освіти, яку він має продовжувати і здійснювати у подальшому шляхом самонавчання і самовиховання. Для цього потрібен досвід самоосвіти, якого не можна набути автоматично в процесі навчання. Такий досвід передбачає спеціальну роботу. Підготовка до самонавчання і самовиховання включає в себе два завдання: навчати методам, формам, засобам її здійснення і виховувати особистісну спрямованість на її виконання. Якщо студент-інструменталіст навчиться самостійно продуктивно працювати з музичними творами для

отримання професійних знань, умінь та навичок, раціонально використовувати час навчання, то він зможе досягти вагомих результатів не лише під час навчання, але й буде самовдосконалюватися упродовж усього життя, що дуже важливо для професійного зростання;

7) розвиток самостійності, ініціативи, творчого пошуку всіх студентів-інструменталістів. Самостійність, ініціатива та здатність до творчого пошуку – це важливі вольові якості особистості, які полягають в умінні ставити перед собою цілі за власною ініціативою і знаходити шляхи їх досягнення без сторонньої допомоги, а також виконувати прийняті рішення. Самостійна особистість характеризується постійним прагненням відійти від шаблонних рішень і знайти нові ефективні способи розв’язання поставленої проблеми. Для майбутніх інструменталістів-виконавців це дуже цінні якості, які потрібно розвивати та стимулювати змаганнями і заохоченнями. Задача викладача – зробити все можливе для ефективної реалізації творчого потенціалу своїх студентів.

Вагомий обов’язковий компонент процесу навчання інструменталістів у вищій школі – колективні заняття з інструментального ансамблю, фортепіанного ансамблю, камерного ансамблю, оркестрового класу, призначені для формування і вдосконалення умінь і навичок колективного музикування та відіграють головну роль у підготовці артистів (оркестру, ансамблю). Колективні заняття з оркестрового класу також є фундаментальними для підготовки диригентів, керівників (оркестру, ансамблю), а колективні заняття з камерного ансамблю займають провідне місце у підготовці піаністів-концертмейстерів.

Як вважала О. Рудницька, навчальна робота з музичними колективами є специфічною формою колективних художніх занять. «Виховання художнього колективу – це завдання, рішення якого включає, крім суто творчих і педагогічних проблем, чимало психологічних, що пов’язані з закономірностями спілкування та міжособистісних відносин, формуванням професійної

однорідності групи, принципами кооперації та конкуренції, авторитарного і демократичного стилів управління тощо» [2, с. 140].

Участь інструменталістів в оркестрі (ансамблі) має певні труднощі: нелегко навчитися відчувати себе частиною цілого. На думку М. Різоля, ансамблева гра виховує у виконавців низку цінних якостей: вона дисциплінує у відношенні ритму, дає відчуття потрібного темпу, сприяє розвитку мелодичного, поліфонічного, гармонічного і тембрального слуху, виховує впевненість, допомагає досягти стабільності у виконанні [3, с. 13]. Під час занять оркестру (ансамблю) студенти-інструменталісти обмінюються знаннями і досвідом, допомагають один одному, слабкі студенти підтягуються до рівня більш сильних, під впливом один одного активніше розвивається художній смак учасників оркестру (ансамблю). Збагачення відбувається і в більш широкому сенсі: від багаторічного спілкування в художньому колективі кожен стає кращим як людина, цілеспрямованішим як особистість, тому що виховуються такі якості як взаєморозуміння, взаємоповага, відповідальність. Оркестр (ансамбль) – це колективна форма творчості, тому він зможе існувати тільки за таких обставин, якщо кожен його учасник навчиться володіти собою, своїм настроєм, своїми емоціями.

Робота художнього керівника оркестру народних інструментів насамперед полягає в тому, щоб виховати в кожного студента потребу в колективній творчості, навчити законам колективізму та правилам дисципліни, розвинути відчуття відповідальності. У кожного студента-інструменталіста свій характер, свої звички, своє коло інтересів і навіть до життя і до людей кожен відноситься по-різному, а от об'єднати їх може спільна мета і спільна ідея, тобто справи колективу, його інтереси повинні стати водночас особистими інтересами кожного учасника оркестру (ансамблю). Ще один важливий аспект успішної роботи колективу – це здатність кожного учасника критично відноситися, в першу чергу, до самого себе і до своїх товаришів, тому що почуття незадоволеності собою, підвищена вимогливість до себе спонукають до

самовдосконалення, адже навіть хороший результат з часом може здаватися незначним.

Отже, організаційні форми навчання інструменталістів з фахових дисциплін у ВНЗ уміщують: індивідуальні практичні заняття з фаху, призначені для формування і вдосконалення виконавської майстерності та колективні заняття з інструментального ансамблю, фортепіанного ансамблю, камерного ансамблю, оркестрового класу, призначені для формування і вдосконалення умінь і навичок колективного музикування. Вказані організаційні форми навчання відіграють головну роль у підготовці артистів-солістів-інструменталістів та артистів (оркестру, ансамблю), а також є фундаментальними для підготовки диригентів, керівників (оркестру, ансамблю). Колективні заняття з камерного ансамблю займають провідне місце у підготовці піаністів-концертмейстерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2010. – 274 с.
2. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005. – 360 с.
3. Ризоль Н. И. Очерки о работе в ансамбле баянистов : (на основе опыта квартета баянистов Киевской филармонии) / Н. И. Ризоль. – М. : Сов. композитор, 1986. – 224 с. : ил.